

Голас Радзімы

№ 24 (1906)
13 чэрвеня 1985 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Кожны год 5 чэрвеня ў Беларусі, як і ва ўсёй Савецкай краіне, адзначаецца Сусветны дзень аховы навакольнага асяроддзя. На прамысловых прадпрыемствах, ва ўстановах, калгасах і саўгасах арганізуюцца шматлікія мерапрыемствы, накіраваныя на выхаванне ў насельніцтва ашчадных адносін да прыроды, падагульняюцца вынікі прыродаахоўчай работы. Беларускае таварыства аховы прыроды аб'ядноўвае звыш 3 мільёнаў чалавек, або каля трэці насельніцтва рэспублікі. Вялікую дапамогу дарослым аказваюць школьнікі. Многія маладыя сады, паркі, скверы — справа іх рук. Дзеці не толькі любяць, але і аберагаюць жывёл і птушак, кусты і дрэвы, рэдкія віды раслін і кветак, шчыра клапацяцца, каб светлай і празрыстай была вадзіца рэк і азёр роднага краю.

Фотаэцюд М. ЖЫЛІНСКАГА.

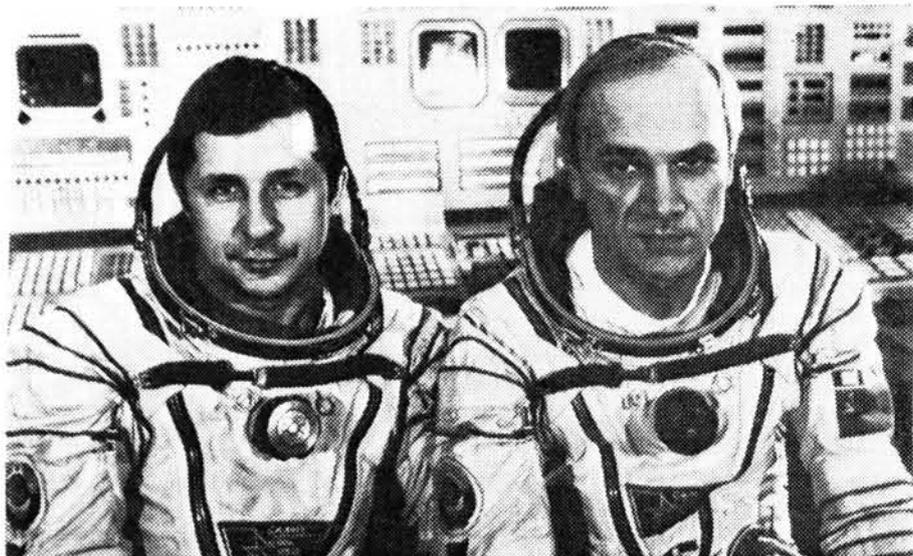
падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

У ПАЛЁЦЕ «САЮЗ Т-13»

З ПАВЕДАМЛЕННЯЎ ТАСС

У адпаведнасці з праграмай даследавання касмічнай прасторы 6 чэрвеня 1985 года ў 10 гадзін 40 мінут маскоўскага часу ў Савецкім Саюзе ажыццёлены запуск касмічнага карабля «Саюз Т-13», пилатуюмага экіпажам у саставе камандзіра карабля двойчы Героя Савецкага Саюза лётчыка-касманauta СССР палкоўніка Уладзіміра Джанібекава і бортінжынера Героя Савецкага Саюза лётчыка-касманauta СССР Віктара Савіных.

У 1978-1984 гадах У. Джанібекаў зрабіў чатыры касмічныя палёты. Ён быў камандзірам экіпажаў экспедыцый наведання на арбітальных навуковых станцыях «Салют-6» і «Салют-7», у тым ліку двух міжнародных

з удзелам касманautaў Манголіі і Францыі.

В. Савіных свой першы палёт у космас працягласцю 75 сутак зрабіў у 1981 годзе ў якасці бортінжынера асноўнай экспедыцыі на станцыі «Салют-6».

Праграмай палёту карабля «Саюз Т-13» прадугледжваецца правядзенне сумесных работ з арбітальнай навуковай станцыяй «Салют-7».

8 чэрвеня была ажыццёлена стыкоўка касмічнага карабля «Саюз Т-13» з арбітальнай станцыяй «Салют-7». У. Джанібекаў і В. Савіных праводзяць праверку стану бартавых сістэм і абсталявання станцыі. Пасля гэтага касманautaў прыступяць да выканання запланаваных навукова-даследчых работ.

Ён уручыў медалі «За заслугі на чыгуначным транспарце ГДР» першай ступені намесніку начальніка ўпраўлення Беларускай чыгункі В. Казлоў, начальніку Брэсцкай механізаванай дыстанцыі пагрузачна-разгрузачных работ В. Фёдараву, кранаўшчыку станцыі Высока-Літоўск І. Клебанюку.

Групе работнікаў былі ўручаны ганаровыя знакі Таварыства германа-савецкай дружбы за актыўную дзейнасць, накіраваную на расшырэнне і ўмацаванне дружальных сувязей паміж грамадствамі СССР і ГДР.

ЗА ПРАЦОЎНЫЯ ПОСПЕХІ

Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР прысвоіў званне Героя Сацыялістычнай Працы Льву Наважылаву — дырэктару вытворчага аб'яднання «Палімір». Гэтай высокай узнагароды, як адзначаецца ў Указе, ён удасноены за вялікі ўклад у павышэнне эфектыўнасці вытворчасці, паліпшэнне якасці выпускаемай прадукцыі, распрацоўку і ўкараненне прагрэсіўных форм арганізацыі і стымулявання працы, забеспячэнне найвышэйшай прадукцыйнасці працы і датэрміновае выкананне планавых заданняў.

Вытворчае аб'яднанне «Палімір» знаходзіцца ў горадзе Наваполацку Віцебскай вобласці. Тут выпускаецца поліэтылен, валакно нітрон, тэкстыльна-дапаможныя рэчывы і іншая прадукцыя, якая экспартуецца ў многія краіны свету.

ГАЗАПРАВоды

ПЕРШЫЯ КІЛАМЕТРЫ ТРАСЫ

Новы этап работ — укладка стальной артэрыі — пачаты на будаўніцтве газопровода Кобрыві — Брэст — Варшава. Механізатары польскага прадпрыемства «Энергаполь» завяршылі земляныя работы. Цяпер пачат з таговай траншэяй пайшла ізаліраваўчая трубаўкладаная калона. Звараныя трубы ачышчаюцца ад карозіі, пакрываюцца ахоўнай сінтэтычнай «рубашкай» і ўкладваюцца ў траншэю. З кожнай хвілінкай калона ўсё далей рухаецца на захад да дзяржаўнай савецка-польскай граніцы.

У адзіную ніць ужо зварана 60 кіламетраў труб вялікага дыяметра. Кожны дзень укладчыкі рухаюцца наперад на 600—800 метраў. А рэкорд трасы — пакуль два кіламетры. Будаўнікі «Энергаполя» і субпадраднікі арганізацыі імкнуча завяршыць увесь комплекс работ на трасе да новага года. Па плане ў 1986 годзе ў Польшчу па гэтай артэрыі павінен паступіць першы мільярд кубаметраў прыроднага газу.

ВЫСТАЎКІ

ДАЎНІЯ ТРАДЫЦЫІ

У Музеі рэвалюцыі Літоўскай ССР адкрыта выстаўка падарункаў брацкіх рэспублік літоўскаму народу. Сярод іх — падарункі Беларускай ССР. Выстаўку адкрывае дыван з партрэтамі Леніна, зроблены ўмельнымі рукамі беларускіх майстроў. Адно з цэнтральных месцаў займае сувенір — ваза, падараная літоўскаму народу працоўнымі Беларусі ў 1980 годзе ў гонар 40-годдзя аднаўлення Савецкай улады ў брацкай рэспубліцы.

Матэрыялы выстаўкі адлюстроў-

ЛЕСАНАСАДЖЭННІ

Лясныя масівы на Брэсцччы не павялічацца сёлета амаль на тры тысячы гектараў. Вядуцца пасадкі і ў Баранавіцкім доследна-паказальным лягсасе. Тут на няўдобоцах і месцах высечак саджанцы хвойных і ліставых дрэў размесцяцца на 220 гектарах. НА ЗДЫМКУ: пасадка лесу ў Баранавіцкай доследна-паказальнай лясной гаспадарчы.

СУСТРЭЧЫ

КАНТАКТЫ БАРАЦЬБИТОЎ ЗА МІР

У Мінску пабывала дэлегацыя Нацыянальнага фонду міру і салідарнасці Народнай Рэспублікі Балгарыі.

Балгарскія госці былі прыняты Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР І. Паляковым.

Яны мелі сустрэчу з актывістамі Беларускага аддзялення Савецкага фонду міру, пабывалі на Мінскай скургалантарэйнай фабрыцы імя Куйбышава, наведалі калгас імя Ціміразева Капыльскага раёна. Члены дэлегацыі азнаёміліся з экспазіцыяй Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, зрабілі паездку на мемарыяльны комплекс «Хатынь» і Курган Славы.

Наша арганізацыя існуе крыху больш чым год, сказаў кіраўнік дэлегацыі Г. Петкаў. Дастаткова вопыту работы пакуль што няма. Таму мы рады магчымасці бліжэй пазнаёміцца з дзейнасцю Савецкага фонду міру. Правядзенне працоўнымі Беларусі вахт міру, Дзён ударнай працы, залічэнне ў працоўныя калектывы ветэранаў вайны і герояў-інтэрнацыяналістаў, выкананне за іх вытворчых заданняў і пералічэнне заробленых сродкаў у Фонд міру — гэтыя формы работы, якія не маюць прэцэдэнтаў у іншых краінах, адзначыў Г. Петкаў, мы будзем рэкамендаваць прыхільнікам міру ў Балгарыі.

КУЛЬТУРНЫЯ СУВЯЗІ

КНИГА — АГУЛЬНАЕ БАГАЦЦЕ

Важная роля ў развіцці культурнага супрацоўніцтва паміж СССР і Югаславіяй належыць кнізе. З году ў год расшыраюцца кантакты савецкіх і югаслаўскіх выдаўцоў, растуць тыражы выданняў і колькасць выдаваемых аўтараў. Гэтаму ў немалой ступені садзейнічае актыўная дзейнасць сумеснай рабочай групы «СССР — СФРЮ» па супрацоўніцтве ў галіне кнігавыдання, якая правяла ў Мінску чарговае штогадовае пасяджэнне. Яе кіраўнікі — дырэктары і галоўныя рэдактары буйнейшых выдавецтваў дзвюх краін — арганізавалі прэс-канферэнцыю. Яны расказалі аб выніках

работы групы за апошнія гады. У прыватнасці, адзначалася, што за два апошнія гады ў СССР выйшла каля 60 твораў югаслаўскіх аўтараў агульным тыражом 2 мільёны экзэмпляраў, а ў Югаславіі за гэты ж час убачылі свет 153 творы рускіх і савецкіх пісьменнікаў, рэгулярна праводзіцца абменныя выстаўкі. Выдаўцы СССР — пастаянныя і самыя прадстаўнічыя ўдзельнікі традыцыйнай міжнароднай кніжнай выстаўкі ў Бялградзе. За апошні час узніклі і новыя цікавыя формы супрацоўніцтва — ў прыватнасці, абмен анталогіямі, выданне ў СССР кніг на мовах народаў СФРЮ для югаслаўскіх чытачоў і наадварот.

На пасяджэнні кнігавыдаўцы абмеркавалі планы сумеснага выпуску літаратуры на бліжэйшы час, расшырэння кніжнага гандлю, арганізацыі і абмену выстаўкамі, іншыя пытанні.

ГОСЦІ 3-ЗА МЯЖЫ

ДЭЛЕГАЦЫЯ ЖАНЧЫН ЭФІОПІ

У рэспубліцы знаходзілася дэлегацыя Асацыяцыі жанчын рэвалюцыйнай Эфіопіі на чале з сакратаром кантрольнага камітэта гэтай арганізацыі Сінкенеш Хабтэвольд, якая прыбыла ў нашу краіну па запрашэнню камітэта савецкіх жанчын.

Дэлегацыя была прынята ў Беларускае таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі. Члены дэлегацыі аглядзелі экспазіцыю Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, зрабілі паездку на Курган Славы і мемарыяльны комплекс «Хатынь».

Яны наведалі Нясвіжскі раён, дзе цікавіліся ўмовамі працы і быту сельскіх жанчын. У калгасе «17 верасня» аглядзелі сацыяльна-культурны комплекс, пабывалі ў вытворчых падраздзяленнях і ў дамах калгаснікаў.

УЗНАГАРОДЫ

У ГЕНКОНСУЛЬСТВЕ ГДР

У генеральным консульстве ГДР у Мінску адбылася сяброўская сустрэча з нагоды Дня чыгуначніка і Дня работніка транспарту ГДР. На ёй выступіў генеральны консул генеральнага консульства ГДР у Мінску П. Якабс.

Дзяржава і чалавек

КАЛІ ВЫ БУДУЕЦЕ ДОМ...

Дом, які б ён ні быў, каштуе сёння пямала грошай. Не мае значэння — ідзе размова аб яго пабудове ці пакупцы. Проста так «вылажыць» іх здольны не кожны. Таму звычайна людзі звяртаюцца за фінансавай дапамогай у банк, пазычаючы ў яго неабходную суму пад пэўны пазыковы працэнт з выплаты ў растэрмінаўку.

У краінах з рыначнай эканомікай крэдыт — самы просты і надзейны спосаб здабыцця прыбытку. «Купіліце цяпер — плаціце потым» — ходкі рэкламны стэрэатып, да якога ўсе прывыклі, але які тым не менш мае амаль стопрацэнтнае панананне ў цэлы.

У ЗША, напрыклад, большасць насельніцтва свае гандлёвыя аперацыі робіць у крэдыт. Імкненне мець зараз (а не потым) неабходныя дабрабыты не спыняе іх нават перад высокім пазыковым працэн-

там. Сённяшняя яго стаўка — 14 працэнтаў.

Апошнім часам у практыку заходніх банкаў увайшлі так званыя «плаваючыя стаўкі», гэта значыць, якія змяняюцца ў залежнасці ад рыначнай кан'юнктуры і іншых акалічнасцей. Значыць, пазычальнік часта трапляе ў яшчэ больш глыбокую крэдытную кабалу, аплачваючы ўсе ўзлёты кошту пазычальных сродкаў.

У Саветах Саюзе крэдытаванне прыватных асоб не атрымала такога шырокага распаўсюджвання, як на Захадзе. З аднаго боку, адбіваецца нацыянальная звычайка жыць па сродках, з другога, — крэдыт у СССР, улічваючы нізкую плату за яго, разглядаецца як своеасаблівая сальбяльная дапамога дзяржавы.

Возьмем, напрыклад, жыллёвае будаўніцтва. У гэтай сферы дзяржава асноўны

клопаты і расходы бяра на сябе. Яна за свой кошт будзе новыя дамы і кватэры, здаючы іх затым насельніцтву ў бестэрміновую арэнду за плату, якая разам з узносамі за камунальныя паслугі складае 3—4 працэнты ў бюджэце сярэдняй па даходах сям'і. Такім шляхам жыллёвыя ўмовы паліпшаюць прыкладна 8 з кожных 10 чалавек (штогод у краіне жыллёвыя ўмовы паліпшаюць у сярэднім 10 мільёнаў чалавек).

Крэдытаванне ажыццяўляюць аддзяленні Дзяржаўнага і Будаўнічага банкаў СССР. Атрымаць крэдыт на пабудову кааператыўнай кватэры ці індывідуальнага дома можа далёка не кожны. Ён прадастаўляецца толькі сапраўды маючым патрэбу ў паліпшэнні жыллёвых умоў.

Паколькі крэдыт мэтавы, то ў гарадах ён пералічваецца на рахунок жыллёва-бу-

даўнічых кааператываў (ЖБК), у сельскай мясцовасці — на рахунок калгасаў (калектыўных сялянскіх гаспадарак) і саўгасаў (дзяржаўных сельгаспрадпрыемстваў).

У гарадах максімальны памер крэдыту — 70 працэнтаў кошту жылля, на вёсцы ён можа дасягаць 80—90. І ў тым, і ў другім выпадку ён прадастаўляецца тэрмінам на 25 год пад 0,5 працэнта гадавых адлічэнняў (пры тэрмінаваных плацэжах — 3 працэнты).

0,5 працэнта — самы нізкі ў свеце пазыковы працэнт. Падаражэнне жылля пры такой плаце за крэдыт пазычальнікам, як правіла, не прымаецца ў разлік.

Прыцягальнасць такіх умоў крэдытавання дапаўняецца цэлым шэрагам ільгот. У прыватнасці, адсутнасцю платы за зямлю (у СССР яна не мае камерцыйнага кошту).

прадастаўленнем увогуле беспрацэнтных пазык ці з частковым пагашэннем іх у працэсе выплаты. Калектыўным сялянскім гаспадаркам, напрыклад, дадзена права пагашаць да 50 працэнтаў прадастаўленай дзяржавай пазыкі на пабудову ўласнага дома іх членам. Зразумела, у кожным канкрэтным выпадку ўлічваюцца працягласць і характар працы, сумленнасць работніка, яго матэрыяльнае становішча. Але як бы там ні было, практыка паказвае, што большасць сялян-забудоўшчыкаў карыстаюцца гэтай льготай. А гэта значыць, што сядзібыны дом, сярэдні каштарысны кошт якога складае 25—28 тысяч рублёў, абыходзіцца сям'і селяніна прыкладна ў 60 працэнтаў гэтай сумы.

Барыс СЯРГЕЕЎ,
кандыдат эканамічных навук.

ВАДА — ПРАБЛЕМА СЁННЯШНЯЯ І ЗАЎТРАШНЯЯ

У Беларусі разгорнута інтэнсіўнае будаўніцтва штучных вадаёмаў, узнаўляюцца старыя рэкі і азёры, нават буйныя балоты. Комплекснай праграмай «Вада», якая знаходзіцца пад кантролем урада, займаюцца дзесяткі спецыялізаваных інстытутаў, міністэрствы і ведамствы, Акадэмія навук. Ці выкліканы такі клопат пра будучыню пагрозай «воднага галадання»? З такім пытаннем журналіст Рыгор КОЛАБАЎ звярнуўся да кіраўніка аддзела вадагаспадарчых балансаў Дзяржаўнага Камітэта Савета Міністраў БССР па ахове прыроды Яўгена МІГАЛЯ.

— Сапраўды, — сказаў Яўген Мігаль, — у Беларусі, дзе ёсць многа рэк і азёр (27 тысяч рэк, 11 тысяч азёр) і дзе лічыбы сярэднегадавы ападкаў не адрозніваюцца ад паказчыкаў для ўсёй Еўропы, з вадой, здавалася б, не павінна быць клопату. Аднак, калі палічыць запасы паверхневых вод у рэспубліцы, высветліцца, што яны адны з самых нязначных на еўрапейскім кантыненте. Больш таго, для галоўных рэк характэрна вялікая зменлівасць сцёку ў залежнасці ад пары года, а інтэнсіўнае будаўніцтва прамысловых прадпрыемстваў і гарадоў пасля другой сусветнай вайны таксама ўскладняе «водную праблему».

Узніклі і новыя праблемы, звязаныя з хуткім развіццём прамысловасці, мадэрнізацыя сельскай гаспадаркі, актыўнай меліярацыйнай землярэ. У выніку ў Беларусі з'яўляецца напружаны баланс водных рэсурсаў, мясцовы дэфіцыт вады. Спецыялісты падлічылі, што яе недахоп да пачатку наступнага стагоддзя будзе роўны агульнаму аб'ёму яе сённяшняга спажывання за год. Такім чынам, забеспячэнне патрэбнай колькасці вады з'яўляецца важным аспектам народнагаспадарчай праблемы. Чалавек яшчэ не ў сілах выклікаць паказу ліўні ці дажджы, прыганяць тучы. Аднак, правільна маневруючы вадой, ён можа навучыцца не толькі атрымліваць высокую ўраджаю, але і захоўваць экалагічны баланс. У наш час выйграе не той, хто мае больш вады, а хто ёю разумна карыстаецца. А для гэтага трэба знайсці адказы на шэраг пытанняў. Напрыклад, як праектаваць каналы, якія неспадзявана вынікі асушэння, альбо арашэння? Ці мяняецца жыццё рэгіёна, раслін і жывёл вакол вялікіх вадасховішчаў? З якіх матэрыялаў — танных і даступных — рабіць трубы і

латкі для вады? Якія машыны выгадна прымяняць для асушэння ці арашэння? Як змагацца з паводкамі?

Нават калі па некалькі слоў адказаць на кожнае з гэтых пытанняў, то атрымаецца доволі важкая кніга. У Беларусі яна створана і названа «Схема комплекснага асваення і прымянення водных багаццяў БССР». А каротка мы яе называем — праграма «Вада».

— Якія практычныя крокі па яе ажыццяўленню ўжо зроблены?

— Сутнасць сучасных мерапрыемстваў і намераных на будучыню можна выказаць так: з дапамогай змянення рэжыму паверхневых і падземных вод карэнным чынам пераўтварыць прыродныя ўмовы для комплекснага выкарыстання зямельных і водных рэсурсаў у інтарэсах прыроды і чалавека.

Водападзел Чорнага і Балтыйскага мораў дзеліць Беларусь на дзве часткі. Поўнач і захад належаць басейну Балтыйскага мора, гэта значыць Нёману, Заходняму Дзвіне, Бугу і Ловаці. Поўдзень і ўсход — басейну Дняпра, які нясе воды ў Чорнае мора. З гэтых буйных рэк ствараюцца міжбасейнавыя артэрыі і галоўныя водапрыёмнікі асушальных сістэм. Разгарнулася работа па будаўніцтву сістэм шлюзаў на такіх буйных рэках, як Прыпяць, Днепр, Буг, Нёман. Пабудаваны дамбы з магутнымі помпавымі станцыямі.

Яўген Мігаль паказвае незвычайную карту рэспублікі. Басейны рэк на ёй расчэрчаны лініямі, якія пераплятаюцца. Кідаецца ў вочы абзначэнне некалькіх новых каналаў і буйных вадасховішчаў.

— Гэта карта недалёкага бу-

дучага беларускіх рэк. Навука грунтоўна папрацавала над тым, каб рэкі, не губляючы «свайго аблічча», больш эфектыўна служылі эканоміцы. З часам, — падкрэслівае Мігаль, — усе гэтыя сістэмы злучацца ў адзіную воднагаспадарчую сістэму БССР, падобна ўжо дзеючай у краіне энергетычнай сістэме, кіраванне ёю будзе аўтаматызавана. Першы

дзе вільгаць адтуль падаецца ў патрэбным напрамку. З дапамогай дрэнажных сістэм выкарыстоўваецца і двухбаковае рэгуляванне вады.

Усе гэтыя мерапрыемствы станоўча адбіваюцца на пераўтварэнні прыродных умоў краю. Але, зразумела, для нас важныя і праблемы пераарыентацыі галін сельскай гаспадаркі, стварэння для яе лепшых

бе, яе водна-фізічны і цеплавы рэжым з улікам усяго прыроднага комплексу. Спецыяльныя гідрагенератары пастаянна сочаць за вадай у дрэнажных сістэмах. Узровень яе рэгулюецца ў залежнасці ад фізічнага стану торфу, батанічнага саставу пароды, узросту зямнога пласта. Такое комплекснае веданне ўсяго, што адбываецца пад зямлёй, дазваляе разлічваць колькасць патрабуемай вільгаці. Таму нават у засушлівай Беларусі, дзе ўвасапенне гэтай мадэлі, атрымліваюць па тры — чатыры ўкосы траў і больш за 600 цэнтнераў бульбы з гектара — небызвалы для гэтых мясцін ураджай.

Падобныя рукатворныя сістэмы (іх называюць лакальнымі) ужо не рэдкасць. І тым не менш гэта толькі пачатак маштабнага пераўтварэння прыроды. Да канца 12-й пяцігодкі ў Беларусі будзе поўнасцю забяспечана вадай 3,2 мільёна гектараў былых непрыдатных земляў. Стварэнне штучных сазлучаных сасудаў у цэлы зямлі дапаможа заўсёды падтрымліваць пэўны ўзровень вільгаці незалежна ад надвор'я і атрымліваць устойлівы ўраджай.

Урадам рэспублікі прыняты шэраг пастановаў, рашэнняў, якія дазваляюць весці работу па выкарыстанню водных рэсурсаў больш мэтанакіравана. Дзейнічае закон, зацверджаны Вярхоўным Саветам БССР — вышэйшым заканадаўчым органам рэспублікі — «Водны кодэкс, які прадугледжвае абмежаванне руху грузавага суднаў на малых рэках, указвае шляхі зніжэння спажывання вады прамысловасцю, якія прадугледжваюць пераход на «сухую» тэхналогію, замкнёнае паўторнае выкарыстанне гарадскіх сцёкавых вод. Толькі за апошнія пяць год аб'ём вады ў водазваротных сістэмах павялічаны ў сярэднім у тры разы. Ставяцца перашкоды на шляху забруджвання вод ад прымянення ў сельскай гаспадарцы мінеральных угнаенняў, ядохімікатаў. Яны ўносяцца ў тых дозах, якія не ўплываюць на якасць вады. Адхіленне ад гэтых норм караецца законам.

Усё гэта робіцца зусім не таму, што рэспубліцы пагражае «водны голад». Прычына глыбей і прасцей — захваць ваду для будучых пакаленняў. «Сонца — бацька, а вада — маці ўраджаю». Гэтую народную мудрасць мы, людзі ХХ стагоддзя, павінны помніць заўсёды.

МАЦІ
ЎРАДЖАЮ

каманды камп'ютэра адчуе на сабе Днепр. Аўтаматызаваная сістэма кіравання «АСК — Днепр» ужо ствараецца.

Каб затрымаць воды ў перыяд веснавой паводкі і вялікіх дажджоў, прадугледжана будаўніцтва разгорнутай сістэмы вадасховішчаў — гэтых слабух «скарбонак» вільгаці і выдатных месцаў адпачынку з рыбалкай і падводным паляваннем. У патрэбны момант яны будуць служыць мэтам арашэння. Рэгуляванне вады ў такіх вадасховішчах дазваляе трымаць у іх і ў поймах рэк столькі вады, колькі яе спатрэбіцца для падтрымання экалагічнага балансу ў рэгіёне.

— Мяркуючы па вашаму расказу, у рэспубліцы ствараецца стройная сістэма рэгулявання вільготнасці глебы. Ахарактарызуеце яе больш канкрэтна.

— Напрыклад, гідролагі разам з біёлагамі, (а мы працуем на стыку многіх навук), распрацавалі мадэлі аптымізацыі вільготнасці для соцен відаў расліннасці, характэрнай для Беларусі. Ствараюцца шлюзавыя сістэмы, што рэгулююць узровень грунтовых вод, ці арашальныя — з дапамогай перасоўных устаноў. Ёсць мадэль аўтаматычнай устаноўкі, якая злучана з буйнымі запаснікамі вады, і па першай жа каман-

БЫВШИЙ СОВЕТСКИЙ ГРАЖДАНИН В ОБЩЕСТВЕ «ПРОЦВЕТАНИЯ»

ЗАБОЛЕТЬ? ТОЛЬКО НЕ В АМЕРИКЕ!

Это письмо мы получили из США от человека, который, поддавшись на посулы сионистской пропаганды, несколько лет назад выехал из Советского Союза. Действительность, с которой ему пришлось столкнуться, довольно быстро разбила все радужные представления о так называемом «свободном мире».

Лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать... Так и с американским медицинским обслуживанием.

Не отличаюсь я геркулесовым здоровьем, но к докторам за пустяками не обращаюсь. Потому первые врачи, с которыми познакомился в США, были дантисты.

Накануне отъезда из Советского Союза один знакомый — зубной врач предлагал мне поставить коронки. Начинала сказываться ленинградская блокада.

— Да зачем мне пользоваться твоими дедовскими методами? В Америке такие зубы делают, что кости, как морковку, грызть буду.

В СССР за годы восьмой, девятой и десятой пятилеток расходы на здравоохранение и физическую культуру увеличились в 2,4 раза. В стране действует более 23 тысяч больничных и 37,7 тысячи врачебных учреждений. В СССР работает 1 миллион 100 тысяч врачей. На каждого человека в среднем приходится 11 посещений врача в год. Медицинская помощь оказывается бесплатно и поэтому она доступна каждому.

— Ну, ну, — ответил он. — Езжай, беги, раз так в рекламу уверовал...

И вот мы в Америке. Пока не было работы, получили «медикэйд» — оплачиваемое государством право на лечение для неимущих. Пошли всей семьей в зубную поликлинику. Пломбы нам поставили. Ожидая встретить чудо-технику, но ничего нового не обнаружили. Правда, рентген перед каждым пломбированием, чуть не по десять снимков.

Больше всего поразил меня общий счет — 1 000 долларов получить поликлиника от государства. Вот это цены! О коронках, за которые нужно самому платить, и не спрашивал.

Не успел дожидаться заработка, как заболел зуб. Сделали снимки и говорят: «Нужно удалить нерв. «Медикэйд» не оплачивает эту операцию. Можем удалить зуб — тогда бесплатно». — «Ну уж нет, вытаскивайте нерв. Сколько будет стоить?» — «Сто пятьдесят долларов».

Подождал два часа, приехал врач — специалист по удалению нервов.

Приготовили все. Вижу, подходит человек в белом халате со шприцем. Я было рот открыл, а он посмотрел вроде бы с удивлением и говорит: «Платите деньги». — «Я думал, после операции. У меня только 75 долларов, остальные позднее...» — «У вас нерв разветвляется. Я удалю сегодня одну половину, принесете остаток — другую».

Меня словно обухом по голове. Да это же живодер, а не врач!

Когда мне было восемь лет, в больнице имени Раухуса в Ленинграде врач спас мне жизнь. Я всегда помнил доброе, склоненное надо мною лицо и слова: «Долго жить будешь, коли смерть победил». Мать носила врачу цветы и отдала бы, конечно, последние деньги, но о таком виде благодарности даже подумать было великим богохульством. Я привык к бескорыстию врачей и считал его нормой.

Некоторое время я молча приходил в себя. Видно, происходила перестройка привычных понятий. Осознание мира, в котором ни жалости, ни сострадания нет места.

— Хорошо, я выпишу чек на 150 долларов. Завтра займу и положу недостающие деньги на свой счет в банк.

С поднятым в руке шприцем ждет, пока я выпишываю чек...

Прошло время, стали мы с женой зарабатывать. Но так и кожу с един-

ственной коронкой, поставленной двадцать пять лет тому назад «дедовскими методами». И нет надежды высвободить пару тысяч из текущих счетов за квартиру, учебу детей, страховки... Ну, а мечта осталась? Осталась, да только поменяла направление. Рассказывали мне: едут американцы в другие страны и «ремонтируют» себя там. Вернется такой путешественник, скажем, из Советского Союза, подсчитает баланс — еще и прибыль обнаружит.

Случайно проткнул ступню ржавым гвоздем. Два дня терпел, больше не могу: нога распухала стала. Дохромал до ближайшего госпиталя. Думал, как увидят, еще ругать будут: где раньше был?

Пришел, записался в очередь. Весь день просидел. Забыли, видно. Ан, нет. Сделали рентген и говорят: «Гвоздь у вас в ноге нет». — «Так это я и без вас знаю. Может, рану нужно почистить?» — «Если платить будете... «Медикэйд» мы берем только для предварительного осмотра. Езжайте в городской госпиталь, там по «медикэйд» бесплатно лечить будут». А сами выписывают счет государству на 100 долларов. За такие деньги любой дурак и без рентгена мог бы определить: сидит гвоздь в ноге или нет.

Дело к вечеру. Ехать полтора часа. И опять ждать? Захромал домой.

Ночью был жар, а наутро полегчало. Через два дня встал и пошел. Ну чего это я людей беспокоил? Незачем из-за всякой ерунды к врачам бегать.

Все это были мелочи. Но случилось со мной и серьезное несчастье.

Кому как, а из меня Америка выскребла последние остатки чванливого отношения к черной работе. Раньше, бывало, рассуждал: это не по мне...

Как только осознал, что никому здесь не нужен, ни на чью помощь рассчитывать не приходится, никто нянчиться со мной не будет, уже никакая работа не пугала.

Стал работать стекольщиком. Вставляю стекло на втором этаже. Вдруг понял: падаю с лестницы. Упал, дрожу, а нога, как в предсмертных судорогах, дергается. Приподнялся на локте, зову Альберта (бывший кинорежиссер, вместе работали). Подбегает: — Что случилось?

— Альберт, как же мне теперь счета оплатить, кажется, ногу сломал.

— Я сейчас вызову «скорую».

— Не надо. Дешевле самим добраться, поедем в ближайший к дому госпиталь.

Ровно в час дня, опираясь на плечо Альберта, подсказал я к дверям местного госпиталя.

Как обычно в таких случаях, первый вопрос у входа: есть ли страховка для лечения. У меня наиболее распространенная страховка. Оплачивает пребывание в госпитале — кровать, еду, регулярный уход. На 80 процентов — стоимость операций. Плачу за нее 55 долларов в месяц.

Сегодня в Белоруссии имеется 877 больничных учреждений, которые располагают почти 128 тысячами мест для стационарного лечения. Число мест в санаториях, санаториях-профилакториях и учреждениях отдыха увеличилось за последние пять лет на 3,7 тысячи [9 процентов]. Всего в текущей пятилетке на охрану здоровья в БССР ассигнуется 546,7 миллиона рублей.

— Тогда пройдите в приемную скорой помощи.

Я ожидал, что в этот раз все быстро сделаю, тянуть не будут. И запись, и рентген, и осмотр... Ведь, может, срочная операция нужна, пока нога не затекла. Не тут-то было.

Часа в три сделали рентген, около 6 — осмотр. «У вас перелом лодыжки. Специалиста по этому рода травмам нет сейчас в госпитале, придется подождать».

Наконец повезли меня в приемную. Оформляют бумаги для стационара.

Нужна будет операция — так по телефону объяснил врач. Да я и сам вижу по снимку: трещина большая.

Шесть часов прошло с момента прибытия в госпиталь. А мне казалось,

что при переломах костей тут же кладут на операционный стол. Опять, видно, мои «дедовские» представления. Пора бы им выветриться из головы.

К 10 часам пришел врач. Представился: «Доктор Спилман» и протянул визитную карточку, где были обозначены все его регалии. Да и сам не забыл себя похвалить.

— Вам нужна операция. Разрушена лодыжка. За эту кость держатся жилы. Без операции останетесь хромым на всю жизнь.

И он стал интересоваться моей кредитоспособностью и страховками.

Был он недолго, минут десять. На ногу так и не посмотрел. Странный врач. При первом взгляде я подумал, что подходит этакий ловкий электромонтер.

На следующее утро он звонил жене Тани и опять о компенсации, которую я буду получать на работе из-за травмы. Таня объяснила ему, что я частник, как у нас говорят.

— Но он же на чьей-то территории работал? У него был договор?

— Мы отказываемся требовать компенсацию с заказчика, он упал по своей вине.

В текст договора я обычно вставляю пункт о снятии всякой ответственности с заказчика за мои возможные травмы. Без этой оговорки не получишь работу.

И хоть по закону я могу через суд добиваться компенсации, но что толку? Денег для суда у меня нет. Представление об американском суде у меня за это время сложилось как об игре в покер.

Выигрывает тот, у кого больше денег в кармане. Точнее, не выигрывает, а меньше проигрывает. В выигрыше всегда остается одно лицо — адвокат-банкомет.

Что это врач хлопочет? Может, не будет слишком большой ценой за операцию запрашивать? Ведь деньги надо выложить наличными еще до начала, и полностью. Таков уж здесь порядок. Привыкли, не удивляемся. Какую-то часть денег вернет страховая компания.

Утром пришла какая-то женщина и опять о компенсациях, страховках.

— На заказчика свою вину вешать не буду.

Врач пришел через день. «Зачем мне здесь лежать? Дома хоть спать смогу».

— Вы должны быть здесь. Операция в среду. Разрезать не буду. Вставлю шуруп (так я понял его) через кожу и скреплю кости. Операция стоит 2 000 долларов.

— Почему так дорого?

— Вы работаете, я тоже не бесплатно тружусь.

— Это я так... Все равно страховка покроет.

— Страховая компания дает на эту операцию лишь 400 долларов.

— Но у меня нет таких денег.

— Вам нужно в таком случае сменить больницу. Перебейтесь туда, где с вас будут брать плату согласно доходу.

Вся любезность его кончилась. Я что-то еще хотел сказать, а он, словно не замечая, удалился не прощаясь.

Вот тебе и подешевле взял. Не иначе — приценивался, сколько можно содрать с меня. Может, еще и цену назвал не предельную.

Доскакал до телефона, звоню жене: «Приезжай, забирай меня. Вылечился».

Привезла меня Таня домой и плачет. «Ну что ты плачешь? Нога у меня уже не болит. Может, сама заживет. Не даром же пишут о ненужных операциях, 30 процентов напрасно делается. Выколачивают деньги из пациентов. Чем я лучше других?»

В городской госпиталь ложиться страшно. Наслышались всякого, да и свой опыт скитания по госпитальным предбанникам останавливает. Можно обратиться за консультацией — достаточно открыть любую рекламную книгу. Но ведь опять кончится теми же двумя тысячами, и пропала сотня, уплаченная за совет. Искать, где подешевле. А если бы речь шла о жизни кого-то из нас? Все бы отдал, последнюю копейку. Так и оказывается человек беззащитным перед грабителем в белом халате.

Но мне повезло. Случайная знакомая в тот же день дала телефон врача. Говорят, что не бывает чудес. Он и специалист превосходный, и человек добрый.

И оказался я в госпитале «Маунт Синай».

По техническому оснащению он не шел ни в какое сравнение с предыдущим. Контраст был разительным.

Многое было для меня в новинку. И кровати с электромоторами, и телефоны на каждом столике — 3 доллара в сутки, и телевизоры на кронштейнах, цветные — 4 доллара в сутки, и еда на выбор. Хоть и небольшое разнообразие блюд в ежедневном меню, но все же...

Сколько стоит все это? 400 долларов в сутки. Ничего себе!.. Если бы самому платить, да полежать подольше — и в вечных должниках ходил бы.

Число врачей всех специальностей в 1984 году по сравнению с 1979 годом увеличилось в Белоруссии на 4,7 тысячи человек (или на 15 процентов), среднего медицинского персонала — на 14,9 тысячи (16 процентов), младшего обслуживающего персонала — на 4,6 тысячи (9 процентов), больничных коек — на 8,6 тысячи (7 процентов). В расчете на 10 тысяч человек населения в нашей республике теперь приходится 37 врачей и 107 человек среднего медицинского персонала.

Пришел врач, произвел приятное впечатление.

— Операция вам не нужна. Месяца через три сможете ходить. Делайте массаж и слегка шевелите ногой раза четыре в день.

— Вы мне 2 000 долларов сэкономили.

Он смутился, не понял. Я рассказал о своих мытарствах. Он только головой покачал.

Полежал я еще два дня и благополучно добрался домой. Лежу и размышляю.

Вспоминаю госпиталь в Ленинграде. Лежал я там в 1958 году около месяца. Технически он тогда оборудован был несколько хуже «Маунт Синай», но будь моя воля — я был лег в ленинградский. Не было выбора в еде, телевизоров, телефонов, не каждый день меняли белье. Но я был сыт. Зато солнечный свет в окна падал, в палатах не курили, и тишина была. Проветривали часто.

И что же получается? За тот месяц на меня, по здешним расценкам, затратили не меньше 10 000 долларов, а был ли я благодарен? Не слишком. Считал, что обязаны меня лечить. Таков, мол, закон жизни. Я человек и по праву своего рождения могу требовать бесплатное на высоком уровне лечение. И все, что отступало от этой нормы, вызывало законный, как мне казалось, протест. И вот теперь то, что казалось когда-то привычным делом, видится чудом. За что, почему меня обязаны были лечить? Не внеся еще своей доли в дела страны, я готов был требовать своего участия в дележе пирога.

А как сейчас? Ведь не мог найти в себе силы сказать Спилману, что он не врач, а циничный бизнесмен. Отчего так? Может, оттого, что не моя родина, я случайный гость здесь? Да, лишь имея под ногами родную землю, можешь отстаивать правду. Здесь ты чужой, здесь тебя никто не услышит. Да и сейчас чувствую себя неловко, хотя и обошлись со мною по-доброму, не выжимали из меня последние соки. Будто контрабандой все дело прошло, по знакомству, а не по праву...

Дополнение:

Пока записывал свои наблюдения и размышления, пришли счета из больницы. Из первой — 500 долларов, от Спилмана — 250, из «Синай» — 2 300. А ведь все лечение свелось к двум таблеткам аспирина, которые, к тому же, выбросил.

Игорь СИНЯВИН.

США.

У НЕБЕ

ФРАНТАВЫМ

За гады Вялікай Айчыннай вайны Аляксандр Лабанаў зрабіў 811 баявых вылетаў, збіў асабіста 26 варожых самалётаў і 14 — у складзе групы. Асабліва вызначыўся на Курскай дузе. Там камандзір эскадрыльі А. Лабанаў за пяць дзён збіў 15 фашысцкіх самалётаў. Удзельнік абароны Данбаса і Паўночнага Каўказа, вызвалення шэрагу абласцей Расіі, Украіны, Польшчы, Чэхаславакіі А. Лабанаў завяршыў баявы шлях у небе Германіі. Дзень Перамогі сустрэў на адным з аэрадромаў каля Берліна.

У Мінску А. Лабанаў жыў з 1924 года. Тут ён скончыў сярэдняю школу, атрымаў прафесію, працаваў на заводах. І пучэйку ў неба атрымаў у Мінску, паспяхова скончыўшы аэраклуб. Моладзь заўсёды з цікавасцю слухае расказы свайго земляка, на грудзях якога побач з Залатою Зоркай героя ззяюць звыш дваццаці ордэнаў і медалёў — узнагароды за подзвігі ратныя і працоўныя.

НА ЗДЫМКАХ: А. ЛАБАНАУ (злева) і былы інструктар Мінскага аэраклуба заслужаны трэнер БССР, ветэран Вялікай Айчыннай вайны А. БЫКАУ; А. ЛАБАНАУ каля свайго баявой машыны. 1944 год.

Фота А. НИКАЛАЕВА.

ЦЕРКОВЬ В УСЛОВИЯХ НОВОГО СТРОЯ
ГДЕ ПОЛУЧИТЬ ДУХОВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ?

В Советском Союзе в 1918 году школа была отделена от церкви. Религия не преподаётся в государственных учебных заведениях, не совершаются в них и никакие религиозные обряды. Исключено, таким образом, принудительное приобщение учащихся к религии. Вместе с тем, в соответствии с конституционным принципом свободы совести, последовательно проводимым в СССР, для желающих получить духовное образование действуют религиозные учебные заведения. Поступающим в них надо иметь среднее образование, получаемое в государственных школах, и рекомендацию служителя соответствующего культа. Абитуренты сдают конкурсные экзамены.

Духовные учебные заведения — учреждения религиозных организаций. Они и определяют учебный процесс и внутренний распорядок. Поступившие на учёбу ставятся на полное обеспечение церкви, им выплачивается стипендия и предоставляется место в общежитии.

В настоящее время в Советском Союзе действует 18 высших и средних религиозных учебных заведений. Академии и семинарии Русской Православной церкви находятся в Троице-Сергиевой лавре под Москвой, в Ленинграде и Одессе. На территории древней столицы Грузии Мцхети расположена духовная семинария Грузинской православной церкви. В Бухаре — одном из старейших центров богословской мысли мусульман — действует уже несколько веков медресе «Мир-Араб». Окончившие его совершенствуют свои знания в исламском институте в Ташкенте. Академия Армянской апостольской церкви находится в Эчмиадзине, близ столицы Армении — Еревана. А в советских Прибалтийских республиках действуют евангеличес-

ко-лютеранский институт, теологическая семинария Евангелическо-лютеранской церкви и две семинарии Римско-католической церкви. Всесоюзный Совет евангельских христиан-баптистов имеет в Москве Библейские курсы, готовят пресвитеров, проповедников и регентов, а при Московской хоральной синагоге действует иудейская религиозная школа — иешивот.

Можно получить богословское образование и в секторах заочного обучения духовных школ, на заочных курсах. При Московской духовной православной академии функционирует аспирантура для священнослужителей.

Для обеспечения нормального учебного процесса духовные школы имеют все необходимое. Библиотеки духовных школ располагают специальными учебными пособиями, богословскими и церковно-историческими книгами, новинками современной научной и художественной литературы. Так, библиотека Ленинградской духовной академии насчитывает около 200 тысяч томов богословской литературы, московских духовных школ — около 300 тысяч томов.

Для учащихся мусульманских медресе и института недавно выпущено 12 наименований учебников. Значительно пополнился библиотечный фонд этих учебных заведений, получивших только от Всемирной исламской лиги около тысячи различных религиозных книг, среди которых сборники хадисов, комментарии к Корану и т. п.

В высших духовных учебных заведениях ведётся большая богословская работа. За последнюю четверть века учебных заведения Русской Православной церкви подготовили сотни кандидатов богословия, было защищено более 50 магистерских и около 20 докторских диссертаций. В теологи-

ческом институте Евангелическо-лютеранской церкви подготовлено 10 магистров и 5 докторов богословия.

Во всех духовных учебных заведениях наряду с разнообразными богословскими и церковно-историческими дисциплинами изучаются Советская Конституция и законодательство о религиозных культах, читаются лекции о внутренней и внешней политике Советского государства. Большое внимание уделяется изучению истории СССР, воспитанию у учащихся чувства гражданского патриотизма. Корреспондент итальянской газеты «Корьере делла сера» С. Скабрелло обращает внимание на то, что в медресе читаются «лекции по проблемам современности не только религиозными деятелями, но и видными представителями науки и культуры. Здесь не существует запретных тем». Ректор семинарии в Одессе протоиерей А. Кравченко говорит: «Мы должны помнить слова патриарха Алексия, что церковь и патриотизм — это два крыла, на которые необходимо опираться. Наш народ живет в новых условиях, в условиях нового строя, и церковь принимает участие в этой новой жизни».

Учащиеся религиозных учебных заведений из Советского Союза повышают свое богословское образование за рубежом: в Риме, Париже, Женеве, Хельсинки, Регенсбурге (ФРГ), Боссэ (Швейцария), в ряде азиатских и африканских стран. С 1970 года в Улан-Баторе действует Высший буддийский институт, в котором обучаются молодые люди из СССР и Монголии. В свою очередь в учебных заведениях религиозных организаций Советского Союза получают и совершенствуют свое богословское образование студенты из зарубежных стран.

Иван ТИМОФЕЕВ.

ЛЮДМИЛА КРАСНОВА: ДАРАЖУ ДАВЕРАМ

ЛЮДЗЕЙ

З ЖАДАННЕМ СУСТРЭЧ

Людмила Краснова, работница Магілёўскага вытворчага аб'яднання шаўковых тканін, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР. Яна ўвайшла ў склад беларускай дэлегацыі, якая адправіцца ў Маскву на XII Сусветны фестываль моладзі і студэнтаў. Дваццаць вострым годам нарадзілася ў вёсцы Прысна Магілёўскага раёна.

«Людміла — прывабны, таварыскі, чулы да людскіх клопатаў і нягод чалавек. Сваёй увагай і дабрынёю заўсёды падтрымае і дапаможа ў цяжкую хвіліну...» (З характарыстыкі, дадзенай працоўным калектывам).

Сустрэцца з Людмілай аказалася справай нялёгкай. Не таму, што яна катэгарычна адмаўляецца ад размоў з журналістамі. Перш-наперш, я не застаў яе ні дома, ні на прадпрыемстве. Там казалі, што працаваць яна будзе ў другую змену, але, магчыма, у яе сёння прыёмны дзень. Яна ж дэпутат. Я тут жа прадугледзеў і сваю версію: калі чалавек няма ні дома, ні на працы, значыць, ён займаецца вырашэннем уласных спраў ці проста адпачывае. Магілёў жа не маленькі гарадок, дзе ўсё знаёма-перазнаёма, а цэнтр вобласці, у якім шмат кінатэатраў, магазінаў. Але маю версію адхілілі, як непераканаўчую. Людміла, маўляў, асабістымі справамі і адпачынкам займаецца ў выхадныя дні, а ў будзённыя — працуе і выконвае грамадскія абавязкі, якіх у яе няма.

Як высветлілася пазней, у гэтых словах была пэўная доля ісціны. Сустрэча наша адбылася ў той жа дзень. На рабочым месцы Людмілы. Яна працуе снэвальшчыцай у падрыхтоўчым цэху. Рабочае месца — каля станка, які намотвае шаўковыя ніткі на вялікі барабан. Затым гэты барабан дастаўляецца на ткацкую фабрыку, дзе і атрымліваюць цэлыя кіламетры шаўковага палатна.

— Людміла, маё першае пытанне будзе пра фестываль. Раз вы аказаліся ў ліку пераможцаў перадфестывальнага спа-

борніцтва, то, відаць, маеце вялікае жаданне паехаць у Маскву. Што ім кіруе?

— Бадай, самым галоўным для мяне там будзе сустрэчы. На фестывалі хацелася б сустрэцца з малядымі рабочымі розных прафесій з іншых краін. Пагаварыць аб умовах жыцця і працы, пацікавіцца, якой яны мараць бацьчы сваю будучыню.

Краснова — дэпутат Вярхоўнага Савета СССР. Два разы ў год ездзіць на сесію, якія адбываюцца ў Маскве, у Крамлёўскім Палацы з'ездаў, дзе вырашаюцца важныя дзяржаўныя пытанні.

— Ці шмат у дэпутата клопатаў?

— Шмат. У жыцці многіх з маіх выбаршчыкаў могуць быць усялякія складанасці, праблемы. Вось гэтыя складанасці і прыводзяць іх да дэпутата. На кожны такі зварот трэба даць адказ. І не толькі даць адказ, а вырашыць пытанне. У дэпутаткай рабоце я кіруюся адным: апраўдаць давер людзей. Вельмі прыемна бывае, калі чуеш у адказ слова «дзякуй».

— Ці бывае ў вас вольны час?

— Знаходзіцца. Справа ў тым, што я часам запайняю яго грамадскай дзейнасцю не па абавязку, а па ўласнай ініцыятыве. Напрыклад, сёння наведла гарадскую сярэдняю школу № 25, каб раскажаць пра наш камбінат старшакласнікам, якія вельмі пра яго цікавіліся, таму што многія з іх пасля сканчэння школы маюць намер прыйсці сюды працаваць. Увогуле, я ніколі не адмаўляюся ад кантактаў з людзьмі. Наадварот, гэта адно з маіх пастаянных жаданняў. У выхадныя дні і рэдкія вольныя гадзіны будняў люблю пачытаць мастацкую літаратуру, паслухаць эстрадную музыку. Спадзяюся, што на фестывалі з яго шырокай культурнай праграмай абавязкова сустрэнуся з любімымі сучаснымі пісьменнікамі і выканаўцамі папулярных песень...

Міхась СТЭЛЬМАК.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Віцебск быў больш чым на 90 працэнтаў разбураны і спустошаны, страціў 100 тысяч сваіх жыхароў. Зараз ён адноўлены і стаў прыгожым і сучасным. Горад няспынна расце, у новых мікрараёнах хутка ўзводзяцца жылыя будынкі, сацыяльныя і культурныя ўстановы.

Фота У. ШУБЫ.

ВЫ ХАЦЕЛІ СУСТРЭЦА

НАША СПРАВА
НЕ ДАЕ АДПАЧЫНКУ

Наш субяседнік — вядомы паэт, сакратар праўлення рэспубліканскай пісьменніцкай арганізацыі, кандыдат філалагічных навук Васіль ЗУЁНАК. А тэму гутаркі з ім можна вызначыць так: сённяшні дзень беларускай паэзіі.

— Васіль Васільевіч, вы, як сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, займаецеся пытаннямі паэтычнай творчасці. На вашых вачах сталюць ужо «адкрытыя» таленты, нараджаюцца новыя. Што можна сказаць аб пераемнасці ў паэзіі, як працягваецца, развіваецца ў творах нашых сучасных паэтаў тое, што заклалі яшчэ класікі: Багушэвіч, Багдановіч, Цётка, Купала, Колас?

— Самая галоўная традыцыя нашай беларускай літаратуры, якая пачалася шмат год назад і працягваецца, плённая развіваецца па сёння, — гэта высакародная традыцыя служэння свайму народу. А ў паэзіі яна выяўляецца, можа, і найбольш ярка.

Традыцыі грамадзянскасці ў беларускай паэзіі даўнія і трывалыя. «З цэлым народам гутарку вясці» — так разумю Купала гістарычную місію свайго слова. Не асалода задаваленасці, а барацьба — найпершае прызначэнне сапраўднай паэзіі. Вершаваны радок, напісаны таленавітай рукой, павінен быць палыманым, здольным абуджаць народны дух. І гэта яго ўласцівасць працяглася на самых крутых зломках гісторыі, у самую нялёгкаю, а часам і трагічную для роднага народа хвіліну. Прыгадаем зноў жа купалаўскае «людзьмі звацца».

І на новых шляхах, пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, у нялёгкай гады пабудовы маладой дзяржавы, станаўлення народнай гаспадаркі на Беларусі гучала шчырае і энергічнае слова нашых паэтаў. А ў Вялікую Айчынную вайну, якой вялікай падтрымкай, голасам надзеі былі для нашых людзей добрыя вершы Броўкі, Куляшова, Панчанкі, Танка. Тады і толькі тады, калі паэт адчувае думкі народа, яго словамі зага-

ворыць народ. І мы ганарымся, што ў нас усё так і адбываецца.

Так што традыцыі нам даліся ў спадчыну выдатныя і плённыя. Гэта пацвярджае кожная новая кніга, што выходзіць у рэспубліцы.

— Зразумела, што сучасная беларуская паэзія — гэта маленькі прыток у агульначалавечую раку культуры. Што адрознівае нашых паэтаў, савецкіх, у чым адметнасць іх творчасці?

— Непарыўная, крэўная знітанасць з роднай зямлёй. Творчасць нашых лепшых пісьменнікаў усмі сваімі каранямі уваходзіць у лёс Бацькаўшчыны. Яны ніколі не імкнуліся ўзвысіцца над народным жыццём, заўсёды адчувалі яго пульс.

У нас няма нейкіх штукарскіх паэтычных захадаў, твораў, што народжаны нібы ў безжыццёвай прасторы. Творы любімыя, прызнаныя чытачом ідуць ад народнай песні, прымаўкі, жарту. І гэта тычыцца не толькі жанру, але і рыфмы, рытмікі. Сучасныя і паэты-прафесіяналы, і аматары маюць добры плён толькі тады, калі выкарыстоўваюць мастацкія сродкі народнай паэтычнай творчасці.

Так, сённяшнія пачаткоўцы, як і мы ў маладосці, здараецца, захапляюцца нейкімі фармальнымі навацямі. Але ідзе час, і калі талент той сапраўдны, не пусты, то прыйдзе паэт да высновы, што вучыцца і вучыцца яму ў народа. Гэта адзіны шлях да трывалага поспеху.

— А якія тэмы можна вызначыць магістральнымі, вядучымі ў сённяшняй беларускай паэзіі?

— Мне здаецца, адказ можа быць такім: гэта сцвярдженне нашых ідэалаў, выкрыццё чалавеканенавіснай

сутнасці капіталістычнага ладу, суровая памяць вайны і барацьба за мір, духоўнае высвятленне ўзаемадачынення трох велічын: навукова-тэхнічнай рэвалюцыі, чалавека і прыроды. Менавіта гэтыя тэмы вызначаны і самай рэчаіснасцю, і творчай практыкай.

— Лічыцца, што паэзія і натхненне непадзельныя. Але тое ж натхненне, здараецца, спалучаюць і з больш сацыяльна адрэзанай катэгорыяй — так званай «свабодай творчасці». Ці хваляе асабіста вас, вашых колегаў пытанне «свабоды творчасці»?

— Асабіста ў мяне ніколі не ўзнікала такой праблемы. Думаю, што і мае колегі ў сваёй творчай практыцы з ёю не сутыкаліся.

Сапраўды, некаторыя буржуазныя мастацтвазнаўцы, літаратурныя крытыкі лічаць, што мы не маем умоў для поўнага выяўлення сваіх думак, настрою душы. Няпраўда! Выяўляем, зразумела, кожны адпаведна свайму таленту.

Мы, дзеці свайго народа, і душа наша — гэта душа нашага народа. Я лічу, што ў савецкіх паэтаў з іхнімі чытачамі агульныя мэты, імкненні, думкі. Тут можна прыгадаць і мудрыя словы Міхаіла Шолохава, які ў адказ на папрок у тым, што, маўляў, савецкія пісьменнікі пішуць па загаду партыі, сказаў, што мы пішам па загаду сэрца. А нашы сэрцы належыць партыі. Ідзі нашай Камуністычнай партыі, яе справы, надзеі — гэта ідзі, справы, надзеі ўсіх савецкіх людзей, і нашы — таксама. На мой погляд, супярэчнасцяў тут ніякіх няма і быць не можа. Натхненне і хлебабога, і рабочага, і паэта грунтуецца на адной і той жа глебе: зрабіць наша жыццё яшчэ лепшым.

— І ўсё ж такі ў савецкім мастацтве існуе «сацыяльны заказ». Як спалучаецца ён з паэзіяй?

— Савецкія мастакі, літаратары заўсёды сацыяльна настроеныя (як, дарэчы, і ўсе дзеячы гэтай галіны, незалежна ад краіны і нацыянальнасці), інакш і не можа быць, мастацтва ўсё ж такі рэч класавая.

Але ў нашай краіне няма класавага антаганізму. Мушу паўтарыцца, у нашых сэрцах — імкненні народа, тых, для каго мы працуем. Таму, лічу, для савецкага пісьменніка паміж натхненнем і сацыяльным заказам істотнай розніцы няма. Сацыяльны заказ заўсёды ў сэрцы і душы паэта.

— Вам часта даводзіцца сустракацца з чытачамі — і не толькі ва ўтульнай зале сталічнага Дома літаратара, але і ў калгасным клубе, заводскім Доме культуры. Як ставіцца да паэтаў простыя людзі, вашы чытачы?

— Так, шмат сустракаюся з аматарамі літаратуры. І заўсёды людзі вельмі прыхільныя да нас, шчырыя, добразачлівыя. Іхняя ўвага — самы чуйны барометр самаправеркі для пісьменніка. Яны і падзякуюць за добры твор, і дадуць цікавую параду, а калі трэба, то і прынцыпова пакрытыкуюць. Дзякую ім, нашым чытачам, за такія адносіны.

— Зараз у рэспубліцы існуюць дзесяткі аматарскіх літаратурных аб'яднанняў. У чым вы бачыце іх галоўную карысць?

— У наш час усеагульнай адукацыі, значнага павышэння культурнага ўзроўню людзі імкнуцца выявіць свае пачуцці ў розных галінах мастацтва. А паэзіі наогул усе ўзросты падпадзельныя. І гэта цудоўна! Аматарскія літаб'яднанні дапамагаюць нарадзіцца маладому таленту і ўзмужнець. Менавіта ў сувязі з гэтым мы ўскладваем на іх нашы надзеі. Яны — тыя чыстыя, першародныя крыніцы, з якіх пачынаецца вялікая рака — вялікая літаратура.

— Васіль Васільевіч, вашы іласныя творчыя здабыткі багатыя і добра знаёмыя чытачам. А ці ёсць няздзейсненыя мары? Што хваляе сёння, аб чым, лічыце, нельга не напісаць?

— Мне здаецца, заўсёды ў паэта існуе мара напісаць свой лепшы верш. Ніколі нельга ўздыхнуць з палёгкай і сказаць, што ўсё зроблена. Наша справа не дае адпачынку, паслаблення. Нават, калі не трымаеш ручку і паперу, усё роўна пра-

цуеш: ідзе назапашванне фармацыі, эмоцыі. І вось усё гэта збіраецца, пакуль не апымаецца такая канцэнтрацыя, калі будзе выбух — нарадзіцца твор. Няма ні дня, ні ночы, каб ты быў вольны ад гэтай радаснай пакуты.

Што ж тычыцца другой часткі пытання, то я думаю, што ў нас, беларускіх паэтаў, якіх ва ўсіх прагрэсіўных, сумленных пісьменнікаў, сёння галоўная, хвалюючая тэма — заванне міру на планеце. Беларуская зямля столькі выпакую тавала, што мы не можам не звяртацца да гэтай тэмы.

Свет, які мы прывыклі лічыць як несмяротную дадзёнасць, свет з яго фарбамі, гукамі, пахамі, пастаўлены на карту. Лёс нашай планеты жыццё чалавека на ёй перадаваць пачварнай атамнай пугрозы выклікае сур'ёзную трывогу і заклапочанасць. У ЗША, напрыклад, запушчаны ў ход пяцігадовы праект «пераўзбраення Амерыкі», на які мяркуецца патраціць звыш паўтары трыльёна долараў, і тут ужо натуральна, узнікае пытанне: што нясе чалавецтву кожны наступны дзень? Пытанне вайны і міру — гэта пытанне быццё не быць жыццю на зямлі, будзе наша зямная цывілізацыя працягваць сваё існаванне, сваё развіццё ці знойдзецца трагічны фінал у атамным смерчы. Гэта з усёй адказнасцю разумеюць савецкія людзі і паэты — таксама.

— Нашы чытачы пасля наведвання Беларусі часта дзеляцца ў пісьмах у рэдакцыю сваімі пачуццямі, шчыра і вельмі паэтычна апісваюць, што асабліва ўразіла, запаміналася. А якой бачыцца родная зямля вам, чалавечку, які жыў на ёй заўсёды разам з ёю?

— Самая лепшая. Можна яна не такая экзатычная, але мяне ўсялякая шматфарбнасць, перанасычанасць стамляе. У нас усё мякка, шчыра. Наша зямля адэкватная нашаму беларускаму характару. Яна нас нарадзіла, выхавала. Мы без яе не можам жыць. Якой бачыцца чалавечку маці? Цяжка адказаць. Так і пра родную зямлю. А наогул, паэта без радзімы быць не можа. Аднойчы выдатны рускі паэт Сяргей Ясенін даў параду пачынаючаму калегу: хочаш быць паэтам — шукай радзіму.

— Васіль Васільевіч, мы дзякуем вам за гутарку. Шчыра вініце з нагоды вашага юбілею — пяцідзесяцігоддзя. Жоднаем творчага плёну, шчыра.

Гутарку вяла
Галіна УЛІЦЕНАК.

30 ЭКРАННЫХ ВОБРАЗАЎ ВІІ АРТМАНЭ

ФІЯЛКІ ДЛЯ ЛЮБІМАЙ АКТРЫСЫ

Вія Артманэ жыве ў Рызе, сталіцы Латвійскай ССР, але яе ведаюць ва ўсіх кутках Савецкага Саюза. Гэта элегантная бландзінка — актрыса. Выдатная актрыса.

Усесаюзная вядомасць прыйшла да Артманэ ў пачатку 60-х гадоў, калі на экраны выйшаў фільм «Родная кроў». У гэтай карціне, пастаўленай ленінградскім рэжысёрам Міхаілам Ярышэвым па аповесці Фёдара Кнорэ, расказваецца пра выпадковую сустрэчу мужчыны і жанчыны, жыццё якіх зламала другая сусветная вайна. Яны пачынуліся адзін да аднаго... Смелае і цяжкае каханне Соні (яе сыграла Артманэ), не змацаванае вузмі, так сказаць, фармальнага шлюбу і таму лёгка ранімае, безбароннае ад злых языкоў, паўстае перад глядачамі

духоўным подзвігам, які сцвярджае нязменнае права чалавека на шчасце... У актыве фільма — чарада аўтарскіх прызоў, пачатак якой паклала прэмія «За лепшае выкананне жаночай ролі», уручана я актрысе на Усесаюзным кінафестывалі.

Каля 30 экранных вобразаў стварыла з таго часу Артманэ, захапляючы глядачоў як глыбінёй таленту, так і майстэрствам пераўвасаблення (простая вясковая жанчына ў народнай драме Вітаўтаса Жалакявічуса «Ніхто не хацеў паміраць», бліскучая актрыса Джулія Ламберт у экранізацыі рамана Сомерсета Моэма «Тэатр», руская імператрыца Кацярына II у фільме «Емяльян Пугачоў»...).

Больш за 35 год працуе Артманэ ў трупі рыжскага

тэатра імя Яніса Райніса, вывела на сцэну больш за 80 гераінь... Сёння, скажам, яна іграе галоўную ролю ў «Лізаветце Англійскай» Фердынанда Брукнера, а заўтра непачынаю ўладарнасць і пакуты яе каралевы змяняць боль і туга на зносінах з людзьмі Надзеі Манахавай з горкаўскіх «Варвараў». Потым Артманэ выйдзе на сцэну ў гэсе венгерскага драматурга Акша Кертэса «Удовы», давяраючы глядачам горыч няздзейсненага кахання сваёй гераіні.

«Дзяцінства заўсёды сядзіць у кішэні сапраўднага мастака», — трапіна і вобразна сказаў Чаплін. Вёска яе дзяцінства прытулілася побач з маленькім латвійскім гарадком Тукумсам. Бацьку яна ведае толькі па расказах маці: вясёлым быў чалавек,

добра спяваў, любіў музыку. Ён трагічна загінуў за чатыры месяцы да нараджэння Віі... Латвія тады яшчэ была буржуазнай, і адзінокай жанчыне з дзіцем знайсці работу па таму часу было вельмі цяжка... Маці аддала дачку на выхаванне надзейным вясковым людзям, а сама нанялася служанкай да багатых рыжан. З дзесяці год Вія стала памагаць маці: кожнае лета хадзіла па вёсках «папашком», зарабляла на адзенне, «здабывала» мuku, мяса...

Зусім дзяўчынкай, школьніцай прыйшла Вія ў студыю пры тэатры імя Райніса. У 19 год атрымала дыплом і тут жа акнулася ў работу. Джульета, Ніна з лермантаўскага «Маскарада», гераіні Талстога, Дастаеўскага, Шоў, Скрыба і, вядома ж, Райніса

(латышкага класіка) — на дзіва шырокі дыяпазон акцёрскай маладосці... У гэтым Артманэ бачыць першы на шляху да ўсёй заслугі свайго стаўніка Эдуарда Смільгіса. За сваё доўгае жыццё ён выхаваў чатыры пакаленні акцёраў, сыграў 116 роляў, паставіў 335 спектакляў. Дэвізам яго творчасці былі словы: «Чым больш фантазіі, тэатр і смеласці — тым лепш!»

— З аднолькавай патрабавальнасцю Смільгіс ставіўся да маладых і масцітых. У яго ўсе працавалі з поўнай аддачай. — гаворыць актрыса пра настаўніка. — Мне гэта вельмі спатрэбілася, асабліва ў кіно.

Калі яна пачала здымацца, то часам была занята цэлымі днямі, а дзеці маленькія. І іх даводзілася браць на здым-

СЕЯЎ ЗЕРНЕ ДАБРА

ДА 90-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ІГНАТА ДВАРЧАНИНА

Імя гэтага чалавека з глыбокай пашанай успамінаюць сёння многія, асабліва ўдзельнікі нацыянальна-вызваленчага руху ў былой Заходняй Беларусі. Ігнат Дварчанин, вядомы грамадскі і культурны дзеяч, карыстаўся ў насельніцтва роднага краю высокім аўтарытэтам. Ён нарадзіўся 8 чэрвеня 1895 года ў вёсцы Погоры непасрэдна ад Дзятлава ў сялянскай сям'і Сымона і Кацярыны Дварчанинаў. Гаспадарка ў бацькоў была невялікая — усяго пяць дзесяцін малаўрадлівай зямлі, а сям'я — шматдзятная: пяць сыноў (Ясь, Юз'ік, Гіляры, Ігнат, Мікалай) і чатыры дачкі (Вольга, Юля, Дар'я, Гануля). Таму вымушаны былі ўсе працаваць змалку, дзе хто мог. Маленькі Ігнат, калі споўнілася сем год, пачаў сваю працоўную дзейнасць пастухом. Аднак трэба сказаць, што бацькі вельмі цанілі навуку і стараліся даць сваім дзецям адукацыю. Сымон Беньдзіктавіч сам калісь быў народным настаўнікам, прыватна вучыў сялянскіх дзяцей у вандруйнай школьці на вясковых хатах. Калі пачалі адкрывацца дзяржаўныя школы, быў пазбаўлены гэтага заробку. Прышлося шукаць іншы заняткаў. Перакваліфікаваўся на муляра-печніка, прытым адмысловага, вядомага на цэлую ваколіцу. Дзеці былі здатныя да вучобы. І хоць Ігнат, па расказу сястры Юлі, памагаючы бацькам, зарабляў хлеб пастухом, а мясцовую школку наведваў спраўна, імкнуўся добра вучыцца. Пазней, дзякуючы чужым свайго наваўніна, ён трапіў у Дзятлаўскую школу вышэйшай ступені, трохгадовая праграма якой была разлічана на падрыхтоўку вучняў для настаўніцкай працы. Ігнат Дварчанин паспяхова здаў выпускныя экзамены на званне народнага настаўніка. Тры гады працаваў у школе вёскі Хмельніца на Слонімішчыне.

У 1914 годзе пачалася першая сусветная вайна. У хуткім часе Ігнат Дварчанин быў прызваны ў войска і пачаў паўгодавай службы накіраваны ў школу прапаршчыкаў, якую скончыў у красавіку 1916 года. Лютаўскую рэвалюцыю сустрэў на фронце. Нацыянальна-вызваленчы рух на ўсходніх Расійскай імперыі захавіў і Дварчанина. У верасні 1917 года на адным з салдацкіх з'ездаў яго выбралі членам Выканаўчага камітэта, а неў-

нізаваць свой тэатр і хор.

У 1921 годзе Ігнат Дварчанин едзе ў Чэхаславакію, каб паступіць вучыцца ў Карлаў універсітэт у Празе. У час знаходжання ў гэтай слаўтай вышэйшай навукальнай установе падрыхтаваў навуковую працу «Францішак Скарына як гуманіст на беларускім грунце», за якую быў удастоены ступені доктара філасофіі.

Аўтарытэт Ігната Дварчанина сярод беларускіх студэнтаў, якіх тады многа займалася ў вышэйшых навукальных установах Прагі, быў вялікі. Пра гэта яскрава сведчыць ужо тое, што яго ў 1923 годзе абралі старшынёй Аб'яднання беларускіх прагрэсіўных студэнтаў у Празе. Гэта арганізацыя выдавала тут студэнцкі часопіс «Перавісла», фактычным рэдактарам якога быў Ігнат Дварчанин.

Пасля заканчэння ў 1926 годзе Карлава універсітэта Ігнат Дварчанин вяртаецца ў Вільню, дзе адразу ж акупаецца ў вольнай грамадскай, педагогічнай і журналісцкай дзейнасці. Ён прымае самы дзейсны ўдзел ва ўсіх важных пачыненнях кіраўніцтва Беларускай сялянска-рабочніцкай грамады, чытае лекцыі па гісторыі літаратуры ў Віленскай беларускай гімназіі, займаецца справамі Беларускага выдавецкага таварыства (з'яўляўся сакратаром выдавецтва і намеснікам старшыні) і Таварыства беларускай школы, супрацоўнічае ў часопісах «Родныя гоні» «Маланка» і іншых выданнях.

З 1928 года пачаўся новы этап у грамадскай дзейнасці Ігната Дварчанина як беларускага пасла (дэпутата) у польскім буржуазным сейме. Была ўдзельніца рэвалюцыйнага руху ў буржуазна-памешчыцкай Польшчы, вядомы польскі гісторык Аляксандра Бергман у сваёй кнізе «Беларускія справы ў 11-й Рэчы Паспалітай», выдадзенай у Варшаве ў 1984 годзе, справядліва адзначае, што «так, як Тарашкевіч (кіраўнік Грамады. — Л. М.) быў самым папулярным сярод рэвалюцыйных паслоў у сейм першага склікання (снежань 1922 — сакавік 1928 года), Ігнат Дварчанин стаў найбольш вядомым на землях Заходняй Беларусі і на Беласточчыне з другога склікання сейма (май 1928 — жнівень 1930 гадоў)». Далей адзначаецца, што ў гэтых двух людзей бы-

латышскі акцёр Артур Дзімітэрс звычайна кідае: «Пайду ў тэатр, паабедую». Так, сталовая ў іх тэатры, вядома, добрая, але ў сям'і ж заўсёды лепш. А Вія — і кулінарка, і вязанне любіць, і шыцьцё... Толькі ненадоўга хапае яе. Усё роўна яна адкладзе пруткі, калі трэба паглядзець новы спектакль ці фільм: што ж рабіць, яна член мастацкіх саветаў тэатра і Рызскай кінастудыі.

Ну а калі дадаць, што Вія Артманэ — дэпутат Вярхоўнага Савета рэспублікі, намеснік старшыні Савета камітэта абароны міру, старшыня мастацкага савета Палаца культуры вытворчага аб'яднання «ВЭФ», то проста немагчыма зразумець, як яна знаходзіць час, каб стварыць утульнасць дома, каб пашыць сабе сукенку і звязць мужу світэр.

— Вось як усе работы сабраліся, — усміхаецца Вія. — Але ведаецца, усе мае нагрукі патрэбныя для акцёрскай справы. Самых розных сустракаеш людзей, а за імі адкрываюцца характары.

Чым больш мастацкае кіно бярэ ад дакументальнага — тым лепш, і чым глыбей акцёр «забіраецца» ў жыццё, тым больш поўна яно яму бацьца.

Калі тэатр адзначаў яе 50-годдзе, за ёю прыехала адкрытая машына, засцеленая зялёным, як луг, дываном, і на ім — крэсла. Накрапваў дождж, мужчыны-акцёры, апаратурцы ў касцюмах з «Рычарда III», выстраіліся ў гарнавай варце пад парасонамі, упрыгожанымі кветкамі. Колькі ж было кветак? Спускаячыся па лесвіцы, Вія баялася на іх наступіць. А калі суседскі хлопчык першым паднёс ёй букетік фіялак, яна ледзь не заплакала. Урачыстая кавалькада павольна рухалася да тэатра, іграў аркестр, і, здаецца, уся Рыга вітала сваю «каралеву». Кветак усё прыбаўлялася, і тыя, хто не паспеў дарацца да машыны, кідалі іх зверху, з вокнаў, і хутка ўжо Артманэ ледзь трымала букеты ў руках...

Тацяна ІСАКАВА.
(АДН).

ГРАН-ПРЫ — ДЭМЕТРЫ

У чэхаславацкім горадзе Острава завяршыўся XII міжнародны фестываль фільмаў і тэлевізійных праграм «Экафільм-85». Мэта гэтага традыцыйнага штогадовага кінафоруму — паказаць і ацаніць фільмы, якія дапамагаюць распаўсюджанню актуальнай інфармацыі аб ахове навакольнага асяроддзя.

У конкурсе ўдзельнічала каля 100 фільмаў і тэлепраграм, прадстаўленых кіна- і тэлекампаніямі Балгарыі, Францыі, ЗША, Англіі — усяго з 23 краін свету. Галоўнай узнагароды фестывалю — Вялікай прэміі «Экафільма» ўдастоена навукова-папулярная стужка «Хто выправіць памылку Дэметры?», створаная на кінастудыі «Беларусьфільм». Аўтар сцэнарыя В. Салановіч, рэжысёр А. Рудэрман, аператар Ю. Гарулёў.

Фільм беларускіх кінематаграфістаў расказвае, як у рэспубліцы асушаюцца пераўвільготненыя землі. На прыкладзе Палесса, «галоўнага балота» Еўропы, аўтары прасочваюць цяжкую гісторыю развіцця меліярацыі ў гэтым рэгіёне, якая пачалася амаль сто гадоў назад. Узнагародай за іх настойлівасць стала пераўтвораная зямля Палесса — новая жытніца рэспублікі. У гэтым пафас навукова-публіцыстычнай карціны, якая атрымала высокую ацэнку на прадстаўнічым міжнародным кінафоруме.

«ХАРОШКІ» ВЫСТУПАЮЦЬ У ЯПОНІІ

Працяглымі апладысмантамі закончылася першае выступленне беларускага фальклорна-харэаграфічнага ансамбля «Харошкі» ў японскім горадзе Сендай — пабраціме Мінска. Беларускія артысты знаходзяцца тут па запрашэнню таварыства «Японія — СССР» (ТЯС).

Гэты канцэрт стаў важнай падзеяй у культурным жыцці нашага горада, сказаў старшыня аддзялення ТЯС у прэфектуры Міягі К. Іасіда. Японскіх глядачоў пакарыла прастата і задушэўнасць беларускіх песень, высокае майстэрства танцораў. Вялікае ўражанне робіць ігра на народных музычных інструментах. У Сендаі адкрыліся выстаўкі фатаграфій, дзіцячага малюнка, графікі, якія расказваюць аб гісторыі і сённяшнім дні Беларускай ССР. Несумненна, выступленні ансамбля «Харошкі» ў гарадах Японіі дазваляць жыхарам нашай краіны лепш пазнаёміцца з Беларуссю, падкрэсліў К. Іасіда.

«ПАЛЕССЕ» У ІРЛАНДЫІ

Дванаццаць канцэртаў, на якіх пабывала каля 11 тысяч чалавек, дыплом «Ганаровы мастацкі калектыв горада Корка» — такі вынік удзелу ў Міжнародным фестывалі фальклорнага мастацтва ў ірландскім горадзе Корку народнага ансамбля танца «Палессе» Пінскага гарадскога Дома культуры. Пасведчанне ганаровага грамадзяніна Корка ўручана мэрам горада мастацкаму кіраўніку ансамбля І. Смірнову.

Вось ужо больш за 30 гадоў у ірландскім горадзе, аб'яўленым міжнародным фестывальным цэнтрам, збіраюцца штогод для стварэння саборніцтва лепшых фальклорных калектываў свету. З поспехам выступаў тут народны ансамбль танца «Юрачка» з Баранавіч. На гэты раз сярод праграм калектываў з Чэхаславакіі, Венгрыі, Румыніі, ФРГ, ЗША, Фінляндыі і іншых краін, па аднадушнаму сцвярдэнню прэсы, журы і глядачоў, сапраўдным адкрыццём з'явілася выступленне артыстаў-аматараў з беларускага горада. Праграма ансамбля, якую вылучае яркі нацыянальны каларыт, дэманстравалася па англійскім і ірландскім нацыянальным тэлебачанні.

Раней пінскі ансамбль з вялікім поспехам выступаў у Балгарыі, Венгрыі, Індыі, Алжыры, Партугаліі, на Кубе.

НА СПАТКАННЕ ДА БАГДАНОВІЧА

Штогод у канцы мая ў нашай рэспубліцы ўшаноўваецца памяць аднаго з самых выдатных сыноў беларускага народа Максіма Багдановіча. Звычайна па ініцыятыве літаратурнага музея песняра свята, прысвечанае яго творчасці, праводзілася ў Ракуцёўшчыне, вабным куточку, дзе ў свой час давалася жыць паэту. У апошнюю суботу вясны прыхільнікі яго таленту сабраліся ля помніка М. Багдановічу, што ўстаноўлены ў скверы непасрэдна ад Вялікага акадэмічнага тэатра оперы і балета БССР у Мінску.

Пра ролю і месца М. Багдановіча ў гісторыі літаратуры, пра той важкі ўклад, які ўнёс ён у развіццё паэзіі, пра плённасць традыцый песняра гаварылі доктар фэлалагічных на-

вук М. Грынчык, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі і Дзяржаўнай прэміі БССР Р. Барадулін, вядомы празаік, аўтар кнігі «Загадка Багдановіча» М. Стральцоў, адзін з перакладчыкаў твораў М. Багдановіча на рускую мову Б. Спрынчан. Усхваляваныя словы класіку нацыянальнай літаратуры прысвяцілі таксама заслужаны артыст БССР П. Дубашынскі і артыст В. Шушкевіч.

У выкананні хору Мінскага інстытута культуры прагучалі раманс «Зорка Венеры», іншыя песні, напісаныя на вершы М. Багдановіча. Яго творы чыталі студэнты.

НА ЗДЫМКУ: сустрэча ля помніка М. БАГДАНОВІЧУ ў Мінску.

Цяпер яны выраслі. Сын Каспар піша песні (і словы, і музыку). На адным з песенных тэлеконкурсаў Латвіі яго назвалі шостым з дваццаці ўдзельнікаў, але сэрца ўсё роўна неспакойнае — дзеці ёсць дзеці? А дачка Крыспіна? Нібыта здольная, мэтанакіраваная, мастак-прыкладнік, часта да дзвюх гадзін ночы сядзіць за сваімі заняткамі.

— А ці не гавораць вам сябры і блізкія, — пытаюся я ў актрысы, — ну што ты за маці, калі не хочаш паміраць дзецім — сваім палажэннем, аўтарытэтам?

— Гавораць... Але, я лічу, трэба стрымліваць сябе ў імя іх саміх. Мне давалася цяжка прабіваць сабе дарогу. Былі і няўдачы, і расчараванне такое, што хацелася кінуць усё. Але былі і радасці. І хаханне! Няхай мае дзеці таісама зведаюць усё гэта. Іншы раз Артманэ, як яна сама прызнаецца, прымае рашэнне: час мяняцца, трэба перыху пакыць для сям'і, а то вырываю час толькі, калі дварэю. Вось і муж (вядомы

СВЯТА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА АДЫЛОСЯ ў БРЭСЦЕ

І ПЕСНЯ ПЕСНЯЙ АДГУКНЕЦЦА

Чатыры словы ўвайшлі ў дэвіз III фестывалю мастацкай самадзейнасці сацыялістычных краін: «Сацыялізм — мір, праца, творчасць!». Яны трапна вызначаюць сэнс падзеі, тое, дзея чаго сабраліся самадзейныя артысты на свята народных талентаў.

На адкрыцці фестывалю выступілі старшыня аргкамітэта, намеснік міністра культуры Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі Фрыдгелм Грабе. Ён гаварыў пра гісторыю такіх фестывалю самадзейнасці, пра адзінства культур братніх народаў, пра тую вялікую ўдзячнасць, што зведваюць людзі розных краін да Саюза Саюза за вызваленне ад фашысцкага прыгнёту.

Нездарма III фестываль мастацкай самадзейнасці сацыялістычных краін выбраў для свайго пралога Брэст, чья крэпасць першай стала на шляху ворага ў 1941 годзе, пахіснула міф аб яго несакрушальнай магутнасці (далей дарогі фестывалю пралягалі праз Польшчу, ГДР, Чэхаславакію). Прыгавдзена падзея з мінулага: 21 чэрвеня 1941 года, за дзень да нападу гітлераўцаў на СССР, у гарнізоне Брэсцкай крэпасці быў дадзены канцэрт мясцовай мастацкай самадзейнасці. А раніцай спявалі ўжо не гармонікі, а кулі і асколкі снарадаў, крышачы сцены, забіваючы людзей... І вось праз сорок год

пасля пераможнага мая сорок пятага той маленькі перадаены канцэрт адгукнуўся звонкім рэхам у песнях удзельнікаў міжнароднага фестывалю народных талентаў, якія прыйшлі з паклонам да абваленых руін.

Апафеозам прэлога гэтага свята мастацтва сталі шматтысячная інтэрнацыянальная маніфестацыя і мітынг у Брэсцкай крэпасці-героі. На розных мовах гучала слова «мір». Яно было зразумелае і блізкае ўсім людзям, што сабраліся тут, каб прадэманстраваць сваё адзінства ў барацьбе за шчаслівы лес планеты.

Свята ўвайшло ў горад над Бугам як даўно чаканы сябар. Брэст у час фестывалю стаў вялікай сцэнічнай пляцоўкай. Мастацкія калектывы з братніх краін прывезлі да нас свае лепшыя ўзоры народных песень і танцаў. Шмат слоў падзякі было сказана беларускімі аматарамі народнай творчасці ў адрас удзельнікаў ансамбля «Люблін» з Польскай Народнай Рэспублікі, фальклорнага калектыву «Эканом» Браціслаўскага эканамічнага інстытута, ансамбля сцэнічнага танца з Лейпцыга...

Прадэманстравалі сваё майстэрства і гаспадары. Разам з гасцямі з сацыялістычных краін выступілі самадзейныя калектывы Брэсцкай вобласці. А яна багатая на самабытныя та-

ленты. Парадавалі сваіх паклоннікаў танцоры з народнага ансамбля «Завіруха» Пружанскага раёна, пявунні з народнага фальклорнага ансамбля «Дударыхі», што прыехалі з Піншчыны, сапраўднае захваленне глядачоў выклікалі сваім майстэрствам юныя артысты баранавіцкага дзіцячага ўзорнага ансамбля танца «Лялькі»...

Пра ўзровень нашай народнай творчасці гаворыць тое, што каля двух дзесяткаў самадзейных калектываў Брэстчыны атрымалі права прадстаўляць сваё мастацтва за мяжой. Сярод іх былі вельмі папулярныя «Радасць», «Сузор'е», «Юрачка», «Палескія зоры», капэлы настаўнікаў і чыгуначнікаў і іншыя.

Насычанай атрымалася праграма фестывалю ў Брэсце, які працягваўся там чатыры дні. Удзельнікі яго — калектывы самадзейнасці з Польшчы, Чэхаславакіі, ГДР, афіцыйныя дэлегацыі міністэрстваў культуры іншых сацыялістычных краін сустракаліся на інтэрнацыянальных вечарах дружбы з працаўнікамі брэсцкіх прадпрыемстваў, давалі канцэрты, выязджалі ў вёскі для знаёмства з іх жыццём. У маладым пасёлку Астрэмчава калгаса-камбіната «Памяць Ільіча» Брэсцкага раёна высокаўцы запрасілі гасцей фестывалю да сябе дамоў. Пабываюшы ў маладой сям'і Вабішчавых, супрацоўнік міністэр-

ства культуры Кампучыі Цян Сон сказаў:

— Вы жывяце ў такой цудоўнай краіне, сярод такіх выдатных людзей. Я ў гэтым меў магчымасць не раз пераканацца ў дні фестывалю на герцічнай брэсцкай зямлі. Ад усёй душы жадаю шчасця ўсяму вялікаму сваецкаму народу. Нахай заўсёды будзе мір на зямлі, а неба над ёю такім жа блакітным і сонца такім жа яркім, як сёння.

Мікалай АЛЯКСАНДРАУ.

НА ЗДЫМКАХ: госць фестывалю Герой Савецкага Саюза лётчык-касманаўт СССР В. ЗУДАУ; брэсцкі ансамбль танца «Радасць» выконвае харэаграфічную кампазіцыю «Дзяды»; ансамбль «Эканом» з Браціславы выступае ў калгасе «Савецкая Беларусь».

Фота Э. КАБЯКА, Я. МАКАРЧУКА.

СЕЯЎ ЗЕРНЕ ДАБРА

(Заканчэнне.)

Пачатак на 7-й стар.

ло шмат агульнага. З гэтым сцвярдзэннем польскай даследчыцы нельга не пагадзіцца. Браніслаў Тарашкевіч і Ігнат Дварчанін надта імкнуліся атрымаць грунтоўную адукацыю. «Ці гэтае імкненне паходзіла з усведамлення недахопу ўласнай беларускай інтэлігенцыі, ці з уласцівай характараў — прагі ведаў; у аднаго і другога гэтае імкненне было магутнае. І яны паддаваліся яму з захваленнем», — слухна разважае польскі гісторык.

Разам з пасламі Язэпам Гаўрылікам, Аляксандрам Стагановічам і Флегантам Вальнцом Ігнат Дварчанін стварыў у польскім сейме самастойную фракцыю — беларускі пасольскі клуб «Змаганне за інтарэсы сялян і рабочых». 31 мая 1928 года з трыбуны сейма ён выступіў з праграмнай дэкларацыяй. Сваім зместам яна была накіравана супраць палітыкі польскага буржуазнага ўрада па пытанніх узбраення, мілітарызма і цяжкага ваеннага дагавораў. На сейме беларускі пасол рашуча выступаў супраць судовага працэсу над Грамадой і за вызваленне ўсіх палітзняво-

леных. На мітынгх Ігнат Дварчанін смела выкрываў антынародную палітыку ўрада буржуазнай Польшчы, мужа абараняў сацыяльныя і нацыянальныя правы народа Заходняй Беларусі. Гэтага санацыйныя ўлады яму не даравалі. За рэвалюцыйную дзейнасць Ігнат Дварчанін неаднаразова арыштоўваўся паліцыяй, а ў 1930 годзе быў асуджаны на восем гадоў турэмнага зняволення. У верасні 1932 года Ігнат Дварчанін як палітзняволены быў абменены і прыехаў у Савецкі Саюз. У Мінску яго сардэчна сустракалі, было арганізавана шэраг цёплых спатканняў з грамадскімі арганізацыямі, інтэлігенцыяй сталіцы. У Акадэміі навук Беларускай ССР ён заняўся навуковай працай па вывучэнню праблем Заходняй Беларусі. Жыццё Ігната Дварчаніна трагічна абарвалася, калі яму споўнілася сорок два гады.

Грамадскасць Беларусі шануе памяць свайго выдатнага сына. Нядаўна ў вёсцы Погіры на Дзятлаўшчыне адбыўся мітынг працоўных раёна, прысвечаны адкрыццю мемарыяльнай дошкі на месцы, дзе стаяла хата, у якой нарадзіўся Ігнат Дварчанін.

Сустрэчы аднаўскоўцаў са слаўным земляком заўсёды выліваліся ў сапраўднае свята, расказваў былі ўдзельнік нацыянальна-вызваленчага руху Пятро Варобей. Наш пасол умеў весці гутарку з сялянамі проста і даходліва пра самыя надзённыя жыццёвыя справы.

З шматлікіх успамінаў, выказванняў, якія ўсё часцей сустракаюцца ў беларускіх і польскіх выданнях, постаць Ігната Дварчаніна паўстае надзвычай велічнай. Для многіх ён быў добрым дарадчыкам і настаўнікам. «Колькі добрага, мудрага даў мне і маім таварышам гэты чалавек!» — пісаў пра Ігната Дварчаніна яго былы вучань з Беларускай гімназіі ў Вільні Якуб Міско ў сваёй кнізе «Маё маўклівае сэрца». Паэт Сяргей Новік-Пяюн згадвае, што ў яго памяці Ігнат Дварчанін паўстае як чалавек вялікай эрудыцыі і абаяльнасці.

Значны след пакінуў Ігнат Дварчанін у заходнебеларускай журналістыцы як рэдактар многіх легальных беларускіх газет грамадоўскага напрамку. Таленавіты публіцыст, палыміны прамоўца, ён быў жаданым госцем у вёсках і мястэчках, гарадах.

Ігнат Дварчанін сеяў зярняты святла і праўды таксама сваімі вершамі. Яны публікаваліся на старонках часопісаў «Наш шлях», «Прамень», «Студэнцкая думка» і заўсёды знаходзілі водгук у сэрцах людзей.

Ігнат Дварчанін гарача бярэў у свой народ, змагаўся разам з ім за лепшую долю, чакаў светлых дзён вясны: **Вясна! З чароўнаю вясною Прыйдзе жаданае свято. І кінем крыўду за сабою, Як бы яе і не было.**

Шырокую папулярнасць Ігнату Дварчаніну прынесла яго «Хрэстаматыя новай беларускай літаратуры (ад 1905 года)» з каментарыямі, якая ўбачыла свет у Вільні ў 1927 годзе. Гэта выданне адыграла вялікую ролю ў школьным навучанні і патрыятычным выхаванні заходнебеларускай моладзі, творчай інтэлігенцыі як адзіны ў той час падручнік з тэкстамі твораў беларускіх паэтаў, празаікаў і драматургаў. На аснове гісторыкаў, хрэстаматыя Дварчаніна стала прыкметнай падзеяй у культурным жыцці Заходняй Беларусі. Яна таксама трапіла ў буйнейшыя бібліятэкі многіх замежных краін, у прыватнасці — у Прагу, Бялград, Люблян, Сафію, Вену, Лондан і іншыя гарады свету.

Леў МІРАЧЫЦКІ, кандыдат гістарычных навук.

БУСЛІНАЯ НАСТОЙЛІВАСЦЬ

Здаўна ў вёсцы Трыліскі, што ў Іванаўскім раёне, гнездаваліся буслы. Нічога дзіўнага ў гэтым няма. На Палессі яны сустракаюцца паўсюдна. Толькі ўвагу вясцоўцаў у апошнія гады прыцягнуў лёс адной птушынай пары.

Напачатку гняздо іх было на высачэзным дрэве. Паступова камель падгніваў, і аднойчы моцны вецер зламаў яго. Буслянка разам з гнёздамі вераб'ёў-каатарантаў разбілася.

Птушкі збудавалі новае жылто на саламянай страме хлява. Час ішоў. Старэйшы і хлэй. Страха таксама зніла, як тое дрэва. Зноў буслы засталіся без дома.

На гэты раз яны перасяліліся на другі бок вёскі, да школы. У Дружылавічах пабудавалі новую дзесяцігоднюю, а старую ў Трылісках разабралі. Тады буслы ўладкаваліся на апоры ліній электраперадач.

Але і тут доўга жыць ім не давялося. Летась мянялі лінію. Пакуль буслы былі ў вырай, замест старых драўляных апор устанавілі жалезабетонныя. Птушкі вярнуліся з поўдня, доўга кружылі над месцам старога гнязда. Нічога не зробіш: трэба будаваць новае. І ўзяліся за справу.

Людзі дапамаглі птушкам. На апоры вышэй ізалатары быў металічны штыр. Да яго прымацавалі яшчэ адзін, мацнейшы. На іх і ўладкавалі старое кола ад воза.

У пачатку мая другая пара спрабавала захапіць гняздо. Амаль цэлы дзень успыхвалі бойкі. Гаспадары перамаглі. На буслянцы нарэшце ўсталяваўся спакой.

РАЗБУШАВАЛАСЯ СТЫХІЯ

Магутны смерч абрушыўся ўвечары 31 мая на вёску Пціч і Бабрыча Петрыкаўскага раёна. Стыхія лютавала ўсяго 5—8 мінут, але новат гэтага часу ёй хапіла, каб разбурыць частку жылых дамоў, комплексны прыёмны пункт, амбулаторыю. Паветраныя патамі выварочвалі з каранямі дрэвы, рвалі лініі электраперадач, нанеслі ўрон пасевам. На шчасце, абышлося без чалавечых ахвяр.

Мясцовыя партыйныя, савецкія і гаспадарчыя органы прынялі экстранныя меры па ліквідацыі вынікаў стыхіі. Тых, у каго былі разбураны дамы, забяспечылі часовым жыллем, медыцынскім абслугоўваннем, гарачым харчаваннем. У кароткі тэрмін удалося ліквідаваць пашкоджанні ў сістэме энергазабеспячэння, правесці рамонт высачэзальнай лініі, аднавіць тэлефонную сувязь. Аператыўна былі выдзелены будаўнічыя матэрыялы і тэхніка.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ

ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80; 33-03-15, 33-16-56,
33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1022